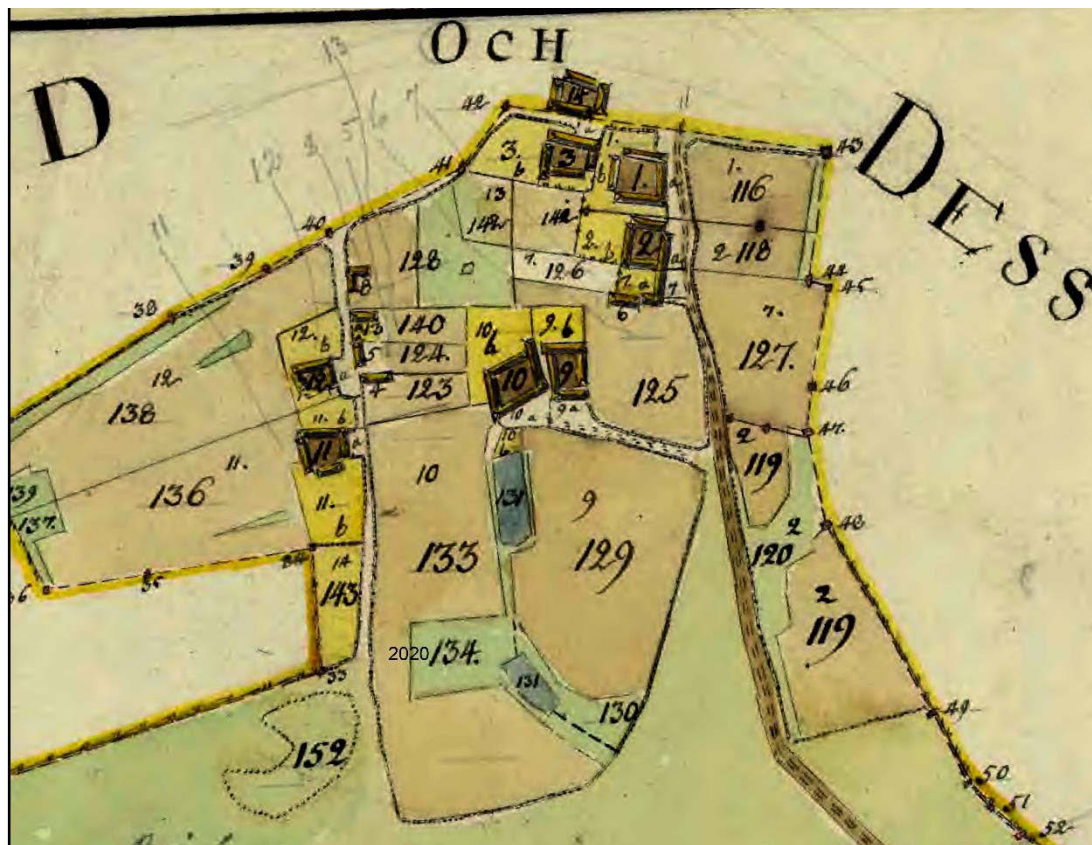

Kv Gylleholm 11

Fornlämning RAÄ Lund 73:1, L1988:5459
Lunds stad och kommun, Skåne län
Arkeologisk schaktningsövervakning år 2022
Krister Kåm Tayanin

Titel: Kv Gylleholm 11
Författare: Krister Kàm Tayanin
Kulturmiljörapport: 2022:29

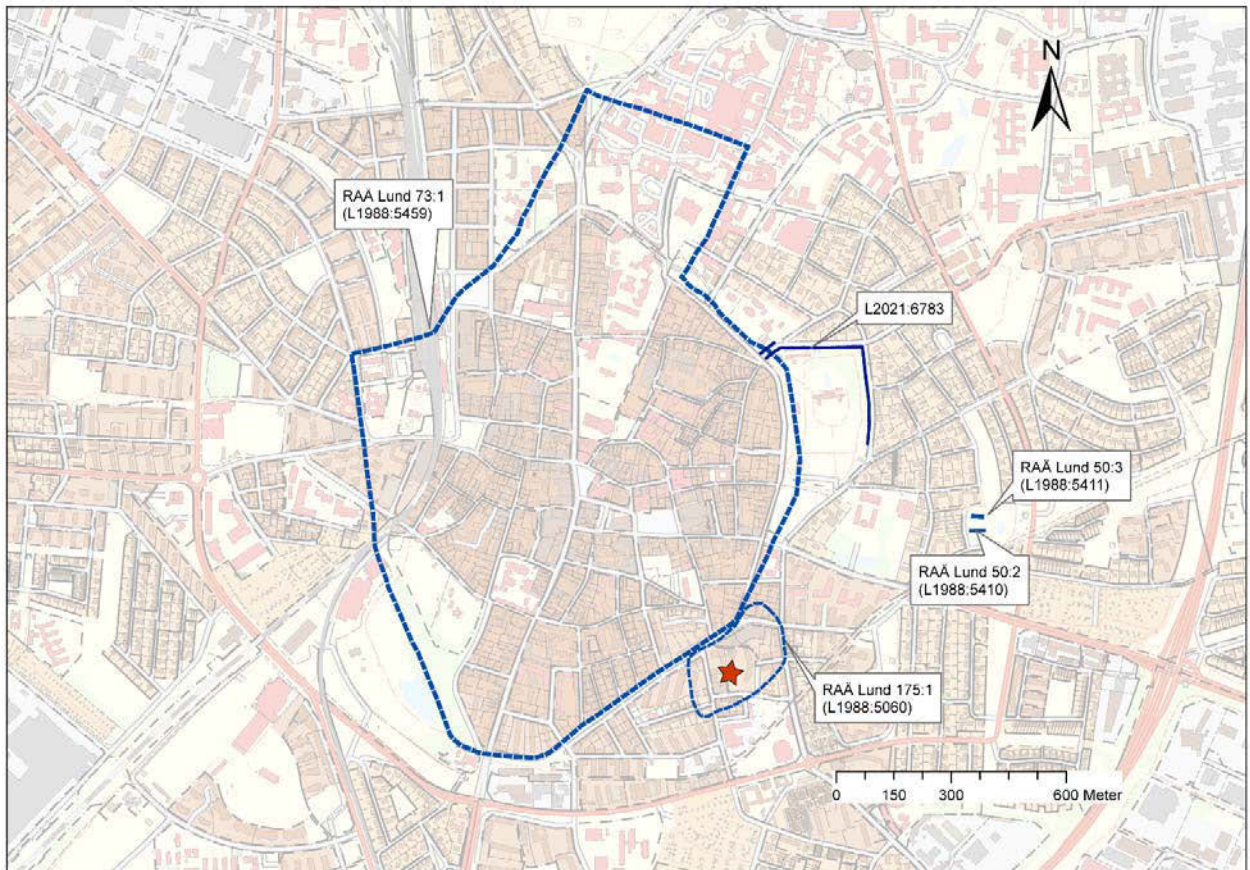
Omslagsbild: Detalj över Lilla Råby bytomt, ur 1785 års Storskifteskarta ©Lantmäteriet.
Upphovsrätt: Där inget annat är angivet, enligt Creative Commons licens CC BY

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Inledning	2
Fornlämningsmiljö	3
Tidigare arkeologiska iakttagelser	5
Genomförande och resultat	8
Tolkning	8
Kulturlagerstatus	11
Förslag på fortsatta åtgärder	11
Administrativa och tekniska uppgifter	12
Referenser	13
Bilagor	14
1. Planritning	14
Sektion 1	15

Sammanfattning

- I samband med schaktning på fastigheten Gylleholm 11, utförde Kulturens arkeologer en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning. Den arkeologiska undersökningen företogs enligt Länsstyrelsen i Skånes beslut (Lst.dnr. 431-13297-2022, Kulturens projektnr: A_2022_0036).
- Schaktningen genomfördes av Krafringen Energi AB, med syfte att ansluta en pågående nybyggnation på fastigheten Gylleholm 14, till fjärrvärmenätet.
- Undersökningsområdet låg beläget inom Lilla Råbys medeltida bytomt (fornlämning RAÄ Lund 175:1, L1988:5060), som under medeltiden låg intill Lunds sydöstra avgränsning (Fornlämning RAÄ Lund 73:1, L1988:5459)
- Schaktet var cirka 38,00 m långt, djupet och bredden varierade något men generellt var djupet kring 0,70 m och bredden cirka 0,80 m. Sammantaget undersöktes en yta på cirka 33 m² och en kubik på cirka 25 m³.
- I schaktet framkom välbevarade kulturlager bestående av en äldre markhorisont som uppvisade tecken på odling. I kulturlagerna påträffades välbevarade djurben.

Figur 1. Lilla Råbys medeltida bytomt, fornlämning RAÄ Lund 175:1, L 1988:5060, med platsen för undersökningen markerad med en röd stjärna.

Inledning

I samband med markarbeten på fastigheten Gylleholm 11, utförde Kulturens arkeologer en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning. Schaktningen företogs av Kraftringen Energi AB, med syfte att ansluta en nybyggnation, på fastigheten Gylleholm 14 till fjärrvärmenätet. Den arkeologiska undersökningen utfördes enligt Länsstyrelsen i Skånes beslut (Lst.dnr. 431-13297-2022, kulturens projektnr: A_2022_0036).

Undersökningsytan låg centralt beläget inom Lilla Råbys medeltida bytomt (fornlämning RAÄ Lund 175:1, L1988:5060), som under medeltiden låg intill Lunds sydöstra avgränsning (fornlämning RAÄ Lund 73:1, L1988:5459).

Fornlämningsmiljö

Lilla Råbys medeltida bytomt är idag införlivat i staden Lund, och inga ovan jord synliga spår går att urskilja i det urbana landskapet. Lilla Råbys medeltida bytomt, tangerade den medeltida staden Lunds sydöstra avgränsning. Det första skriftliga belägget för byn är från år 1120, då Lilla Råby omnämns i Lunds domkyrkas prebendelista (Bevaringskommittén 1996:59). Byn tillhörde under medeltiden Sankt Hans socken, vars kyrka låg vid Råbygatans södra del innanför Lunds stadsvall (Bevaringskommittén 1996:59, Andrén 1984:93), (Billström 2020b).

Efter reformationen kom Lilla Råby tillsammans med bland annat byarna Östra Torn och Källby att ingå i Lunds landsförsamling (Bevaringskommittén 1996:61). På 1745-års storskifteskartan tillhörde marken, där aktuellt undersökningsområdet är beläget, till Lilla Råby Frälseherrarnas ägor – ett torp under Hospitalsgården. Nordvästra hörnet av kvarteret benämndes då Lilla Råby 13 (Billström 2020b).

Figur 2. Utsnitt ur Storskifteskartan från år 1785, över Lilla Råbys bytomt, markerad med grön linje (L1988:5060). Norrut är Lunds medeltida stad markerad med blå linje (L1988:5459). ©Lantmäteriet

Lilla Råbys bytomt omfattar nuvarande kv Gylleholm, kv Dammgården, norra delen av kv Kastanjen samt en mindre del väster om Kastanjegatan och kv Krusbäret. Vid storskiftet fanns sex bondgårdar i byn och sju gathus med tillhörande mark i direkt anslutning till husen (Bevaringskommittén 1996:61). Byns sex gårdar var placerade i östra delen av byn, med karaktär av dubbelgårdar (Billström 2020b).

Staden Lund köpte tomten Lilla Råby 13 år 1910, som då var bebyggt med ett mindre hus. En karta daterad till år 1940 av F. Jönsson och en krigskarta från samma år, visar att området för nuvarande kv Gylleholm 15 då nyttjades till koloniträdgårdar. Vid den tiden benämndes den västra delen av kvarteret under namnet Kolonien, medan den östra delen blev Lilla Råby och Gylleholm. Först efter att byggnaden Parantesen uppfördes år 1962, slogs kv Kolonien och kv Gylleholm under samma benämning (Bevaringskommittén 1996:76, 78), (Billström 2020b).

Mellan åren 1959–1962 skänktes merparten av marken i kvarteret till Smålands nation och Akademiska Föreningen. Samtliga byggnader som därefter uppfördes och bebyggdes som studentbostäder, var ritade av Hans Westman (Bevaringskommittén 1996:76).

Tidigare arkeologiska iakttagelser

Följande stycke redogör för tidigare arkeologiska iakttagelser i Lilla Råbys medeltida bytomt (L1988:5459).

Flera arkeologiska observationer och undersökningar kan noteras inom Lilla Råby bytomt (figur 3). Tidigare arkeologiska iakttagelser har visat på bebyggelselämningar i form av kulturlager, lergolv, konstruktions- och raseringslager, brunnar och nedgrävningar. I Lilla Råby har det även påträffats medeltida fynd från tiden efter år 1200. Mellan bytomten och Lunds medeltida stad har rester av vallgraven påträffats i samband med olika ingrepp i marken. Byns utsträckning norrut är väldefinierad medan större osäkerhet råder gällande utbredningen i andra väderstreck.

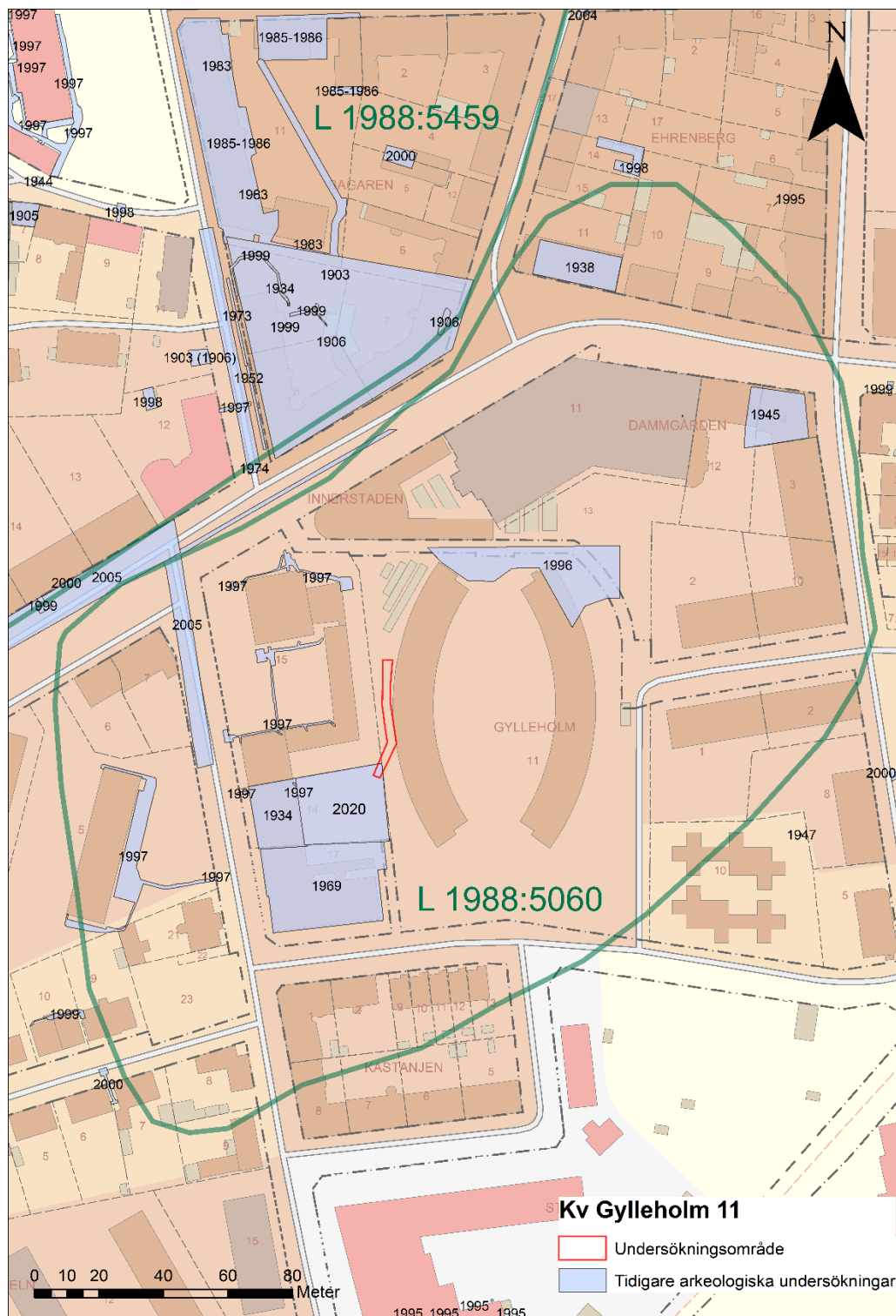
Nedan följer en sammanfattande redogörelse för de arkeologiska iakttagelserna gjorda i området, med information hämtad från Kulturens LA-arkiv, om inget annat anges.

En del äldre uppgifter finns i arkivet, som till exempel fynd av en gravsten i kv Gylleholm 4 påträffad år 1947 och fynd från den gamla skjutbanan i kv Dammgården påträffade år 1902.

I samband med en grundgrävning år 1934 i kv Gylleholm 14, konstaterades kulturlager och nedgrävningar i morän. Vidare noterades en stenläggning, påträffad vid 1,10 meters djup.

Inom kv Dammgården 4 (förr Lilla Råby 4) observerades år 1945 ett lergolv, en brunn samt en stenskodd nedgrävning i anslutning till en stenlagd yta. Området är inom platsen där gårdsläget för *Gård 1* är markerad på 1785 års karta.

Strax söder om aktuellt undersökningsområde, i kv Gylleholm 17, finns uppgifter från 1969 års grundgrävning om en timrad brunn, i vilken ett förgyllt bronsbleck, en skärva glaserat stengodskeramik och en skärva rödgodskeramik framkom.

Figur 3. Planritning över tidigare undersökningar och observationer inom Lilla Råby bytomt, mot bakgrund av fastighetskartan. Lilla Råbys medeltida bytomt (fornlämning RAÅ Lund 73:1, L1988:5459), och den medeltida staden Lund (fornlämning Lund 73:1, L1988:5459), markerade med grön linje. Aktuellt undersökningsområde markerat i rött © Lantmäteriet/ Kulturens StadsGIS

Vid en grundgrävning för källsorteringsplats i kv Gylleholm 11, noterades år 1996 mörka fläckar under grävningen. Ingreppet var avslutat och delvis återfyllt när arkeolog kom till platsen.

I kv Gylleholm 15, grävdes det omkring 50 löpmeter inför ledningsseparation år 1997. Schakten var omkring 0,30–0,40 meter breda och mellan 0,60–0,80 meter djupa. Arkeologisk personal kom till platsen efter grävningen. Tillstånd från Länsstyrelsen saknades.

År 2000 genomfördes en geoteknisk undersökning i aktuellt undersökningsområde. Ett borrhål borrades varvid det konstaterades ett djup på 1,50 m till moränen. Tillstånd från Länsstyrelsen saknades.

Vid en förundersökning i samband med byte av vatten- och avlopp i Södra Esplanaden, Kastanjegatan och Skolgatan, påträffades år 2005–2006 Lunds medeltida stadsvall och vallgrav vid Kastanjegatan (Ericsson 2008).

I samband med att en ny vattenledning och spillvattenservis lades i Södra Esplanaden år 2013, intill kv Dammgården 11, påträffades intakta medeltida kulturlager i de centrala och södra delarna av schaktet. Dessa tolkades som en äldre avröjd markhorisont samt en avröjd del av den gamla stadsvallen (Guldåker 2013).

Vid en förundersökning år 2019 påträffades bevarade bebyggelselämningar i kv Gylleholm 14, med typologisk datering från tidig medeltid till 1700- och 1800-tal (Billström 2020a).

Vid en arkeologisk kontroll, som genomfördes år 2020 i kv Gylleholm 14, kunde morän, genom geoteknisk borring, påvisas på ett genomsnittligt djup av 0,85 meter under markytan. Kulturlagermäktigheten uppgick till mellan 0,70–0,80 m (Billström 2020b).

Under år 2020 kom även en slutundersökning att utföras i kv Gylleholm 14, där det påträffades lämningar från flera byggnader, bland annat rester efter lergolv, ugn samt tomtgränser, med en riklig förekomst av fynd. Preliminära resultat från undersökningen visar på byns etablering till tiden före år 1200 (Billström och Lidh in prep).

År 2022 genomfördes en schaktningsövervakning på kv Gylleholm 15, där påträffades ett tjockt odlingslager, lergolv, stolphål och en brunn med 1100-talskeramik i fyllningen (Bakunic Fridén in prep).

Genomförande och resultat

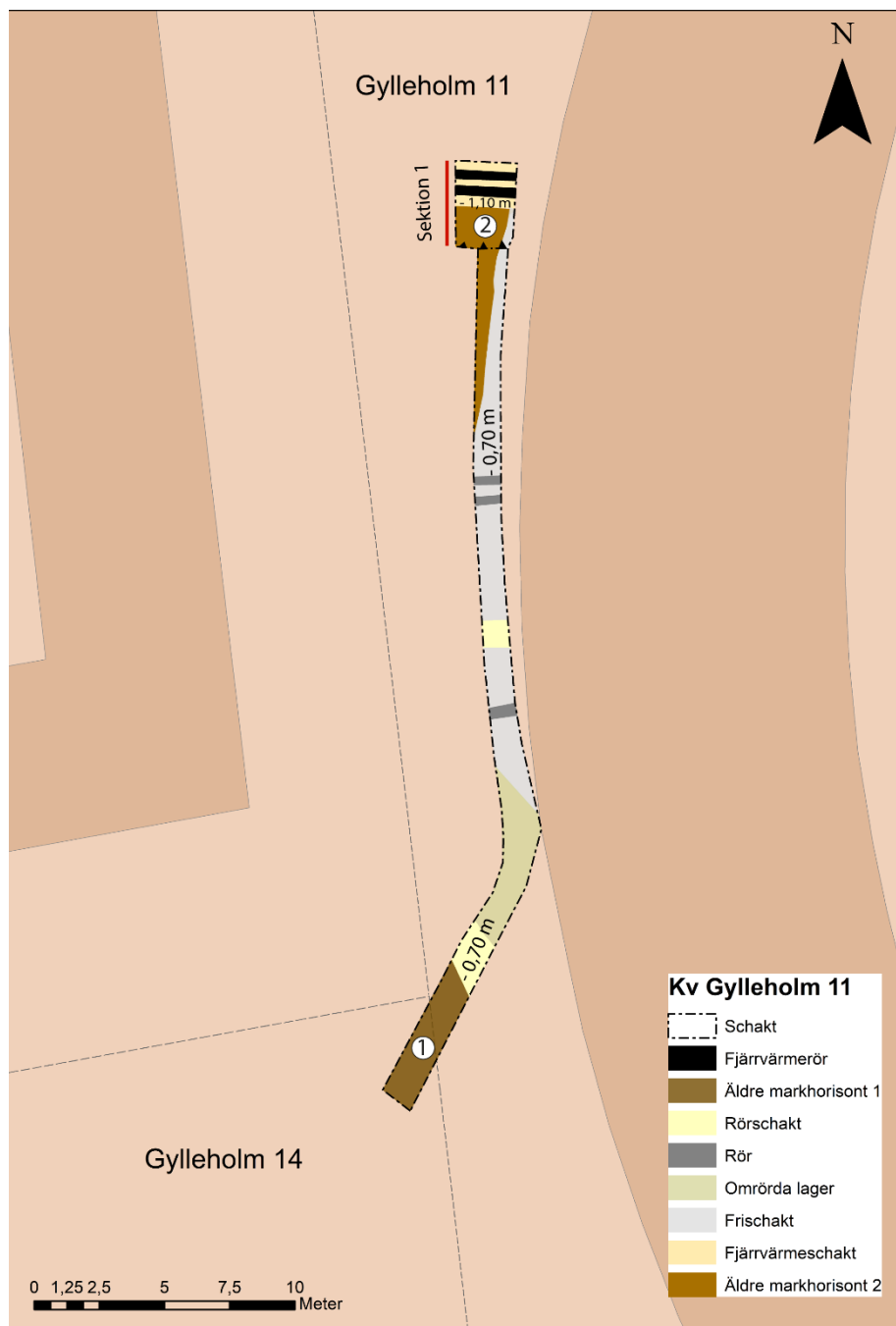
På fastigheten Gylleholm 11 grävdes ett cirka 38,00 m långt, 0,80 m brett och cirka 0,70 m djupt schakt, för att ansluta en nybyggnation på fastigheten Gylleholm 14 till fjärrvärmenätet. I schaktets nordliga ände, vidgades en yta på cirka 3,00 × 1,50 m kring befintliga fjärrvärmerör. Djupet uppgick till cirka 1,10 m. Sammantaget undersöktes en yta på cirka 33 m² och en volym på cirka 25 m³. Då schaktet grävdes tätt intill studentboendet Parantesens västra byggnad, gick det inte att dokumentera schaktet digitalt med RTK Gps. Därför dokumenterades schaktet i plan, analogt på millimeterpapper.

Matjorden hade en mäktighet kring 0,70 m och hade troligtvis delvis förts på i utjämnande syfte vid tiden för uppförandet av Parantesen och kringliggande sentida byggnader. I schaktet framkom en äldre markhorisont som utgjordes av en mager, humös, silt med inslag av sand (se kontext 1 och 2 i figur 4). Sanden har troligtvis tillförts i uppluckrande syfte och kan vara en indikation på att jorden odlats. Schaktet grävdes inte djupt nog för att den äldre markhorisontens fulla tjocklek skulle kunna dokumenteras, dock uppmättes den till minst cirka 0,40 m.

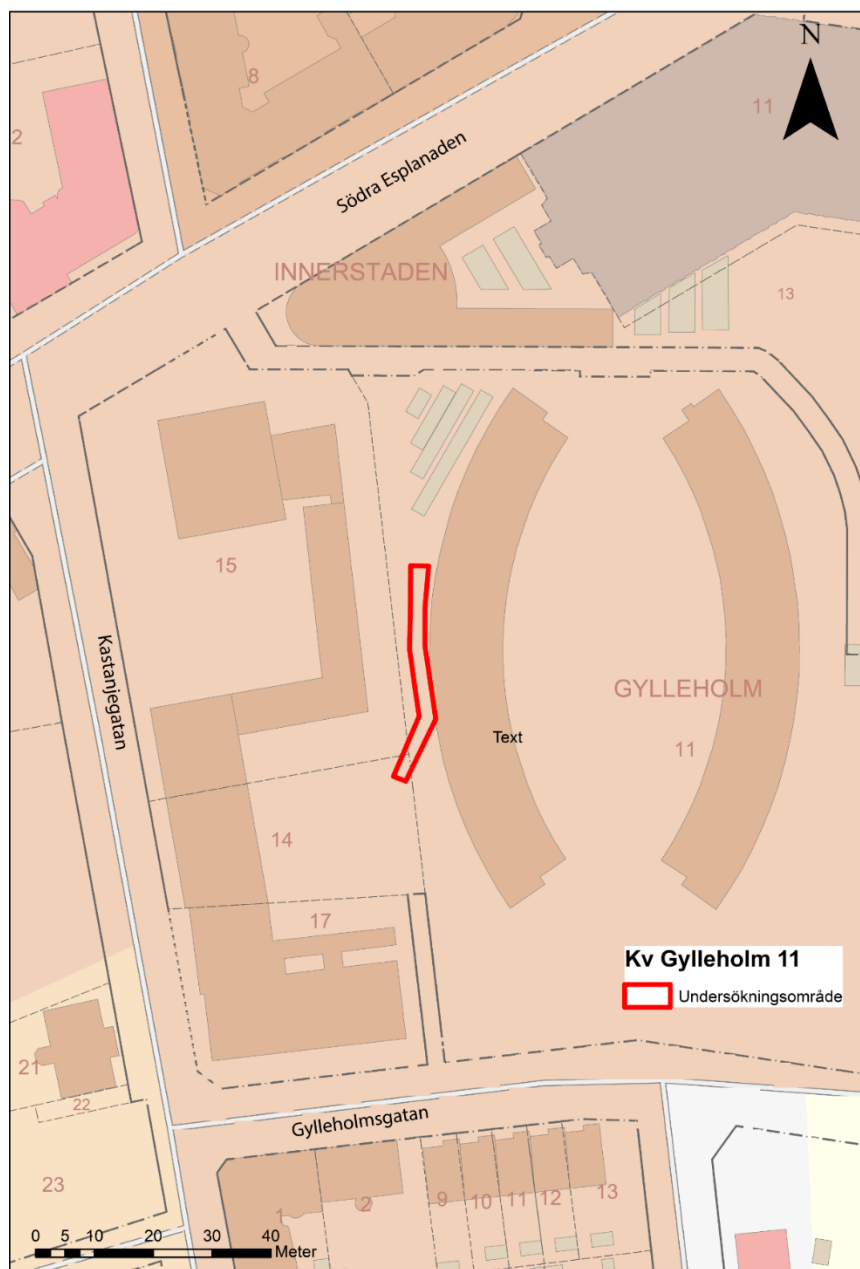
På ett djup av cirka 0,70 m påträffades grå, fet och kompakt lera. I leran påträffades röda tegelfragment och röda tegelbrockor, träkol och småsten. De större tegelfragmenten framkom främst i lagrets övre delar. Vid en första anblick förefaller leran vara moränlera, vari kulturelement från ovanliggande kontexter pressats ner i. Sannolikt är leran omdeponerad moränlera i frischaktet till Parantesens västra byggnad. Se figur 4 för schaktplan, figur 5 för undersökningsområde och bilaga 1 för kontextbeskrivningar.

Tolkning

Kulturlagerna som påträffades i det långsmala schaktet gav en bild av att området utgjorts av odlingsjord eller ängsmark, vilket bekräftas av 1785 års Storskifteskarta (figur 2). I schaktet påträffades spår efter sentida händelser förknippade med Parantesens västra byggnad, vilket förefaller vara naturligt, med tanke på schaktets närhet till nyss nämnda byggnad. Platsens historia, och den mängd lämningar som påträffats vid tidigare arkeologiska undersökningar, ger starka indikationer på att mer substantiella lämningar bör finnas i området. Framförallt finns mer kunskap att inhämta i nergrävda lämningar i moränen.

Figur 4. schaktplan, alla rör framkom på schaktbotten på ett djup kring 0,70 m djup. Se bilaga 1 för kontextbeskrivning.

Figur 5. Undersökningsområdet markerat i rött.

Kulturlagerstatus

Kulturlagerna som framkom i schaktet var i bra skick och innehöll välbevarade organiska fynd, så som djurben.

Förslag på fortsatta åtgärder

Markarbetet är avslutat, inga vidare antikvariska insatser förordas.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens dnr	431-13297-2022
Fornlämningsnr	RAÄ Lund 175:1, L1988:5060
Kulturens projektnr	A_2022_0036
Trakt/kvarter/fastighet	Gylleholm 11
Kommun	Lund
Län	Skåne
Typ av exploatering	Ledningsdragning
Uppdragsgivare	Kraftringen Energi AB
Typ av undersökning	Schaktningsövervakning
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Imelda Bakunic Fridén
Övrig personal	Krister Kàm Tayanin
Fältarbetstid	2022-06-22 – 2022-06-22
Fälttid, arkeolog, tim	7 h
Yta, m²	33 m ²
Kubik, m³	25 m ³
Schaktmeter, m	38 m
Fyndmaterial	Inga fynd tillvaratogs
Ritning	1 st A3 ritfilm: planritning skala 1:200,
Arkivmaterial	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen Gylleholm 11

Referenser

Andrén, A. 1984. Lund, tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning.

Bakunic Fridén, I. In prep.

Bevaringskommittén. 1996. Lund utanför vallarna. Bevaringsprogram Del II. Lund.

Billström, L. 2020a. Gylleholm 14, Lilla Råby, RAÄ Lund 175:1, L1988:5060, Lunds stad och kommun, Skåne län. Avgränsande arkeologisk förundersökning 2019. Kulturmiljörapport 2020:6. Kulturen i Lund.

Billström, L. 2020b. Kv Gylleholm 14, fornlämning RAÄ Lund 175:1/Lämningsnr. L1988:5060, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk kontroll 2020. Kulturmiljörapport 2020:40. Kulturen i Lund.

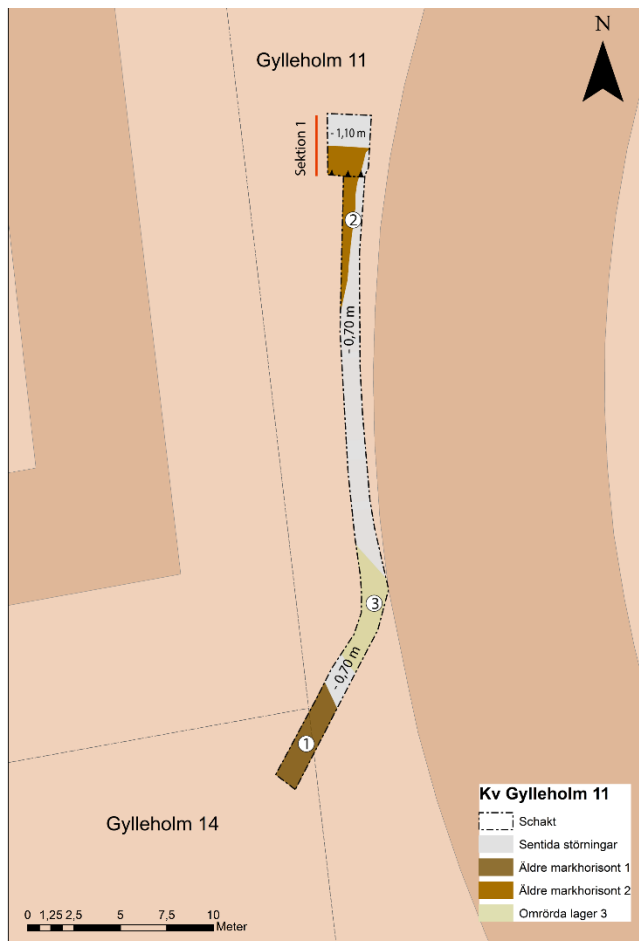
Billström, L. & L. Lidh. in prep. Kommande rapport från Kulturen enligt Länsstyrelsens diariernr: 431-10886-2020

Ericsson, G. 2008. Södra Esplanaden, Kastanjegatan och Skolgatan. Arkeologisk förundersökning 2005 och 2006. Kulturen, Arkeologiska Arkivrapporter från Lund, nr 326.

Guldåker, A. 2013. Kv Gylleholm 11 – Innerstaden 2:1, fornlämning 73, fornlämning 175, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2013. Kulturen Kulturmiljörapport 2013:25.

Bilagor

1. Planritning

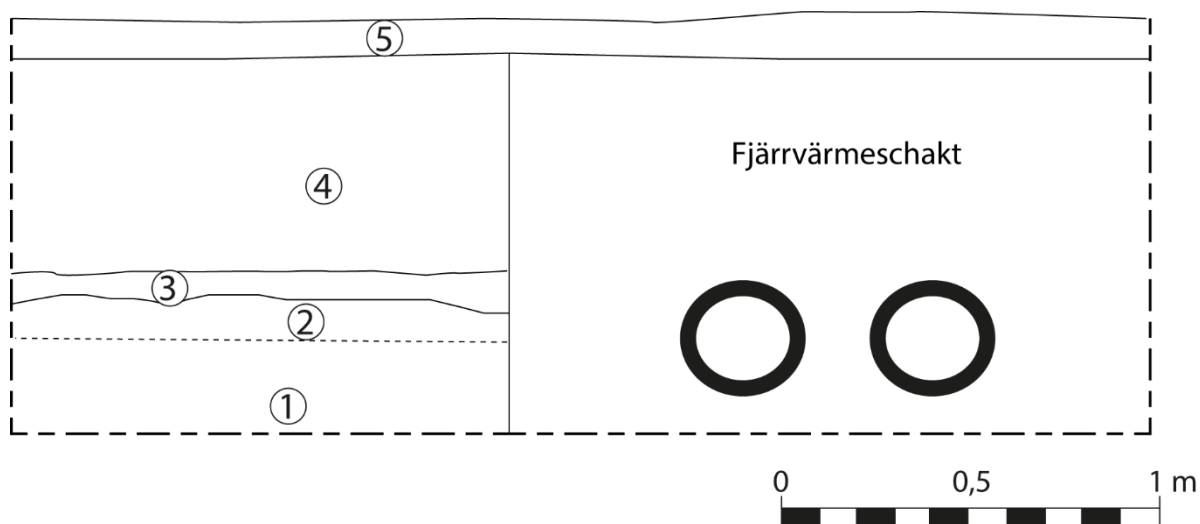

Kontext 1. Kulturlagret tolkas vara en äldre markhorisont som är gråbrun, kompakt, homogen, finkornig, tydligt avgränsad, torr, något mager, humös silt med inslag av sand. I kontexten fanns inslag av röda tegelbrockor, träkol, småsten och djurben. Kontexten är till synes snarlik kontext 2, som utgör en äldre markhorisont. Sannolikt är dessa två kontexter en och samma markhorisont.

Kontext 2. Kulturlagret utgör en äldre markhorisont som är gråbrun, kompakt, homogen, finkornig, tydligt avgränsad, torr, något mager, humös silt med inslag av sand. I kontexten fanns inslag av röda tegelbrockor, träkol, småsten och djurben. Kontexten är till synes snarlik kontext 1, som också tolkas vara en äldre markhorisont. Sannolikt är dessa två kontexter en och samma markhorisont.

Kontext 3. Troligtvis en sentida störning med omrörda kulturlager. Mellerad, gråbrun, kompakt, fet, tydligt avgränsad, torr, moränlera blandat med äldre markhorisont (kontext 1 och 2).

Sektion 1

Kontext 1. Kulturlagret tolkas vara en äldre markhorisont och utgör samma äldre markhorisont som kontext 2 i bilaga 1. Kontexten är svartbrun i färgen, homogen, kompakt, fet, siltig sand. Med inslag av träkol, röda och gula tegelfragment, kalkprickar och bränd lera.

Kontext 2. Kontexten utgör en äldre markhorisont. Avgränsningen till underliggande kontext (kontext 1) är otydlig, troligtvis är kontexten en övre horisont i kontext 1. Kulturlagret är mörkbrun, kompakt, något torrt, fet, homogen, siltig sand. Med inslag av bränd lera, träkol och kalkprickar.

Kontext 3 Horisont av omdeponerad moränlera blandat med matjord. Kontexten utgör inget lergolv eller konstruktion utan är troligtvis en del i en sentida, större markutjämningsprocess.

Kontext 4. Utjämning av påförd matjord som skett under modern tid i samband med exploatering av området.

2022

- 2022:1 Rådhuset i Helsingborg Kunskapsunderlag. Rådhuset 3, Helsingborg. Lena Hector och Carita Melchert.
- 2022:2 Munkarps kyrka, Munkarp 4:40, Höörs kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan. Carita Melchert.
- 2022:3 Värpinge 17:10, RAÄ 156:1, L1988:4998. Värpinge, Lunds socken, Lunds kommun, Skåne län. Schaktningsövervakning 2018. Aja Guldåker & Sebastian Boström.
- 2022:4 Innerstaden 2:1 – Lilla Fiskaregatan, RAÄ Lund 73:1, L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2017. Kristoffer Brink.
- 2022:5 Universitetet 1. RAÄ Lund 73:1, L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Schaktningsövervakning 2021. Sebastian Boström
- 2022:6 Lilla Fiskaregatan och Stora Gräbrödersgatan, fornlämning RAÄ Lund 73:1/Lämningsnr 1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Gertie Ericsson.
- 2022:7 Sankt Petri Kyrkogata. RAÄ Lund /L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020-2021. Sebastian Boström.
- 2022:8 Sankt Mikael 6. RAÄ Lund /L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Krister Kàm Tayanin.
- 2022:9 Västra Mårtenstorget. RAÄ Lund /L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020. Linnea Lidh
- 2022:10 Kv Eskil 20. RAÄ Lund /L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2017. Imelda Bakunic Fridén
- 2022:11 Apoteket Svanen, Apotekaren 11, Lunds kommun, Skåne län, Antikvarisk medverkan 2021-2022. Carita Melchert.
- 2022:12 Bredgatan etapp 3. RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2017-2018. Sebastian Boström.
- 2022:13 Lund 73:1. RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2017-2018. Krister Kàm Tayanin.
- 2022:14 Tosterups kyrka. Tosterups socken, Tomelilla kommun, Skåne län. Arkeologisk kyrkvindsstädning 2022. Krister Kàm Tayanin.
- 2022:15 Innerstaden 2:1 Lund. RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020-2021. Generellt tillstånd – Kraftringen. Imelda Bakunic Fridén
- 2022:16 Kv Domkyrkan 1 och 2. RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020–2021. Imelda Bakunic Fridén
- 2022:17 Mårtenstorget. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2022. Imelda Bakunic Fridén
- 2022:18 Innerstaden 2:1, Lund. RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020–2021. Generellt tillstånd – VA Syd. Imelda Bakunic Fridén

2022:19	Kv Domkyrkan 1 och Sankt Laurentius 3. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2017. Imelda Bakunic Fridén
2022:20	Dalby 63:4 m.fl. RAÄ Dalby 40:1/L1988:815. Dalby socken och Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020–2021. Linnea Lidh
2022:21	Hällestad 8:144 och S:2, fornlämning RAÄ Hällestad 6:1/Lämningsnr L1989:8988 och L2022:3478, Hällestad sn, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2021. Linda Billström.
2022:22	St Peter 39, Vänskapens hus, Lund, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2021-2022. Carita Melchert.
2022:23	Gryts kyrkogård, Gryts socken, Östra Göinge kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2021-2022. Carita Melchert.
2022:24	Ottliliana 49, Fornlämning RAÄ Ystad 50:1, L1988:3379. Ystads kommun och socken, Skåne län. Arkeologisk kontroll och schaktningsövervakning år 2017. Jan Kockum och Krister Kåm Tayanin.
2022:25	Själabodarna 16, Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2021. Sebastian Boström och Kristoffer Brink.
2022:26	Själabodarna 16, Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2022. Sebastian Boström.
2022:27	Stadsparken, Innerstaden 2:1, Fornlämning RAÄ Lund 73:1, L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning, Geoteknik 2018. Kristoffer Brink
2022:28	Kv Svartbröder 16. Fornlämning RAÄ Lund 73:1, L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning, Geoteknik 2019. Krister Kåm Tayanin.
2022:29	Kv Gylleholm 11. Fornlämning RAÄ Lund 175:1, L1988:5060. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2022. Krister Kåm Tayanin.